



Stanovisko

k predloženému vládnemu návrhu zákona o periodickej
tlači a agentúrnom spravodajstve

Londýn
Február 2008

**Vypracované na požiadavku predstaviťa pre slobodu médií Organizácie
pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe**



ARTICLE 19 · 6-8 Amwell Street · London EC1R 1UQ · United Kingdom
Tel +44 20 7278 9292 · Fax +44 20 7278 7660 · info@article19.org · <http://www.article19.org>

NAJDÔLEŽITEJŠIE ODPORÚČANIA

K obmedzovaniu obsahu

- Paragraf 6 bod 1 by mal byť z návrhu zákona úplne vypustený. Je zbytočný, vágny, a príliš všeobecný a členovia exekutívy by nikdy nemali mať možnosť udelovať pokuty médiám.

K právam na opravu, odpoveď a dodatočné oznámenie

- Kvôli zabráneniu možnosti zneužitia odporúčame, aby sa všetky tri opravné prostriedky zlúčili do jedného, ktorý bude použitý iba v prípade, ak žiadateľ dokáže preukázať svoj oprávnený záujem na oprave nepresného alebo zavádzajúceho tvrdenia uverejneného v periodickej tlači. Podmienky pre možnosť odmietnutia opravy a odpovede by mali byť rozšírené o prípady, keď je odpoveď dlhšia ako je nevyhnutné na skorigovanie pôvodnej chyby, keď je odpoveď disproportčná, v rozpore so zákonom, alebo prináša nové skutočnosti. Taktiež by sem nemali patriť prípady, keď už bola poskytnutá oprava, ktorá napravila spôsobenú ujmu a kde bolo pôvodné tvrdenie oprávnené, keďže išlo o dôležitý verejný záujem.

Formatted: Bullets and Numbering

Úvod

Návrh zákona o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (návrh tlačového zákona) bol nedávno schválený vo vláde a momentálne ho posudzuje NRSR. Organizácia ARTICLE 19 bola požiadaná, aby sa vyjadrila k návrhu zákona, predovšetkým v súvislosti s tým, či spĺňa medzinárodné kritéria pre slobodu prejavu¹.

Návrh zákona obsahuje malé množstvo pozitívnych záruk pre slobodu prejavu, ako sú ochrana zdrojov, právo na prístup k informáciám a ochrana pred trestnou zodpovednosťou za publikovanie niektorých informácií poskytnutých istými subjektami. Na druhej strane však ide predovšetkým o reguláciu periodickej tlače² zavedením množstva obmedzení obsahu toho, čo sa môže publikovať, ako aj požadovaním určitých informácií, ktoré majú byť súčasťou každého vydania, ďalej poskytnutím práva na opravu, odpoveď a dodatočné oznámenie, evidovaním periodickej tlače a zavedením pokút za správne delikty.

Hoci väčšia časť návrhu tlačového zákona neobsahuje kontroverzné ustanovenia, v niektorých najdôležitejších ohľadoch nezodpovedá akceptovaným medzinárodným a európskym štandardom. Niekedy aj očividne malé odlišnosti, ako napríklad pri používaní výrazov propagácia alebo zľahčovanie, sa v praxi ukázali v niektorých krajinách ako veľmi problematické. V iných prípadoch, ako napríklad pri poskytnutí právomocí ministerstvu kultúry na ukládanie pokút, sú problémy oveľa markantnejšie. Vymedzenie správneho rámca pre právo na opravu a odpoveď je obzvlášť komplikovaná otázka. V mnohých európskych krajinách dlhodobo platné zákony v súvislosti s týmito právami formálne nezodpovedajú európskym štandardom, napriek tomu však ešte z mnohých dôvodov neboli preverené, či sú v súlade s ústavou danej krajiny alebo s jurisdikciou Európskeho súdu pre ľudské práva. Analýza tejto problematiky v stanovisku vychádza z oficiálnych deklarácií a odporúčaní, predovšetkým Rady Európy, ako aj z analýzy zásad pri uplatňovaní práva na slobodu prejavu, ktoré požadujú, aby všetky obmedzenia tohto práva boli starostlivo prispôbené a primerané.

Analýza návrhu tlačového zákona

Ochrana zdrojov

Paragraf 4 návrhu tlačového zákona ustanovuje, že vydavатели periodickej tlače, tlačová agentúra a ich zamestnanci sú povinní zachovávať mlčanlivosť o pôvode zdrojov informácií, ak si to tieto zdroje vyžadujú. V medzinárodnom práve je však dlhodobo zavedené, že médiá majú právo zachovávať mlčanlivosť o svojich zdrojoch informácií³. Európsky súd pre ľudské práva sa v tejto súvislosti vyjadril, že:

“Ochrana novinárskych zdrojov je jednou zo základných podmienok pre slobodu médií...Bez takej ochrany nemusia mať zdroje informácií záujem pomáhať médiám pri informovaní o veciach verejného záujmu. Tým môže mať byť oslabená veľmi dôležitá funkcia médií ako

¹ Toto stanovisko bolo vypracované na základe anglického prekladu, ktorý vypracovalo Ministerstvo kultúry SR a ARTICLE 19 ho poskytla OBSE. ARTICLE 19 nenesie žiadnu zodpovednosť za chyby vzniknuté v súvislosti s nesprávnym alebo nejasným prekladom.

² V tomto stanovisku je pod zmienkami o periodickej tlači zahrnuté aj agentúrne spravodajstvo.

³ Pozri napríklad *Goodwin v. United Kingdom*, 27. marca 1996, Žiadosť č. 17488/90 (Európsky súd pre ľudské práva) a Odporúčanie Rec. (2000) 7 Výboru ministrov Rady Európy členským štátom o práve novinárov nezverejňovať informačné zdroje schválená 8. marca 2000.

tzv. strážcov verejnosti a ich schopnosť poskytovať presné a spoľahlivé informácie bude nepriaznivo ohrozená⁴.

Vo väčšine európskych krajín je však ochrana zdrojov pridelená ako právo alebo privilégium, nie ako povinnosť⁵. Hoci túto záležitosť nikdy neposudzoval medzinárodný súd, existujú potencionálne vážne problémy pri klasifikovaní mlčanlivosti o pôvode zdroja ako povinnosti pre médiá a preto by bolo lepšie, keby Slovensko v tomto ohľade nasledovalo postup väčšiny európskych krajín.

Naviac by toto právo nemalo byť obmedzené iba na vydavateľov a ich zamestnancov, ale malo by byť rozšírené na “všetky fyzické a právnické osoby, ktoré sa pravidelne profesionálne zaoberajú zhromažďovaním a šírením informácií pre verejnosť formou hromadných prostriedkov masovej komunikácie⁶. Na Slovensku to má o to väčšie opodstatnenie, že je tu veľký počet konzultantov a ľudí bez trvalého pracovného pomeru, ktorí externe pracujú pre médiá.

Odporúčanie:

- Ochrana zdrojov by mala byť definovaná ako právo médií a nie povinnosť a mala by sa aplikovať na všetkých, čo sa pravidelne zaoberajú profesionálnym šírením informácií.

Obmedzenia obsahu

Paragraf 6 (1) návrhu tlačového zákona zavádza množstvo obmedzení vzhľadom na obsah toho, čo môže byť publikované v periodickej tlači. Paragraf 6(1)(a) zakazuje šírenie informácií, ktorými sa “propaguje vojna alebo opisuje kruté a inak neľudské konanie spôsobom, ktorý je ich zľahčovaním, ospravedlňovaním alebo schvaľovaním”, okrem toho paragraf 6(1)(b) obsahuje podobný zákaz informácií, ktorými sa “propaguje užívanie omamných alebo psychotronických látok spôsobom, ktorý je ich zľahčovaním, ospravedlňovaním alebo schvaľovaním”. V paragrafe 6(1)(c) sa zakazuje propagácia násillia a podnecovanie nenávisti na základe osemnástich rôznych spôsobov (v závislosti od toho, akým spôsobom sa počítajú), vrátane “sociálneho pôvodu”, “genetických vlastností”, “jazyka”, “náboženstva alebo viery”, “iného postavenia”, “majetku” a “politického a iného zmysľania”. V paragrafe 6(1)(d) sa zakazuje zverejňovanie informácií, ktoré sú zakázané osobitnými predpismi.

Za porušenie týchto nariadení má ministerstvo kultúry na základe paragrafu 12 návrhu tlačového zákona právomoc uložiť pokutu až do výšky 200, 000 SKK (približne \$ 9,000).

ARTICLE 19 je toho názoru, že zákony regulujúce činnosť a pôsobenie tlačových médií by nemali obsahovať absolútne nijaké obmedzenia obsahu. V prípade, ak uverejnením určitej kategórie informácií je riziko poškodenia nejakej osoby také veľké, že zásah do slobody prejavu je opodstatnený, tak potom tento zásah, bez ohľadu na spôsob, akým sú informácie šírené – v novinách, v knihe, slovne alebo inak – by mal byť definovaný v zákone všeobecnej aplikácie, ako sú trestné a občianske zákony. Tak je to aj v súčasnosti upravené v slovenských zákonoch. Napríklad paragrafy 423 a 424 Trestného zákona zakazujú podnecovanie nenávisti. Uvedenie týchto všeobecných zákazov ešte aj do špecifického zákona, ktorý reguluje tlačové

⁴ Goodwin, *ibid.*, para. 39.

⁵ Dobre známou výnimkou je Švédsko.

⁶ Odporúčanie č. R (2000) 7, časť 3, Appendix, Definície.

médiá, je posielaním dvojitého varovania pre periodickú tlač, na ktorú sa v takom prípade vzťahujú dva predpisy, ktoré potencionálne môžu byť v protiklade pri výklade rovnakej záležitosti. Nie je potrebné, aby sa spomínané informácie zakazovali dvoma odlišnými právnymi predpismi a preto špecifické obmedzenie pre tlačové médiá nemôže byť odôvodneným zásahom do slobody prejavu.

Treba poznamenať, že pravidlá, ktoré v mnohých krajinách určujú správanie sa vysielateľov, sú zásadne odlišné od právnych predpisov v návrhu tlačového zákona. Medzinárodné zákony regulujú pôsobenie vysielateľov veľmi odlišným spôsobom od spôsobu, akým sa reguluje pôsobenie tlačových médií, čo je okrem iných vecí dané aj vďaka špeciálnemu prístupu k obmedzenému verejnemu zdroju, akým sú vysielacie frekvencie.

Tento problém je ešte výrazne zhoršený tým, že minister kultúry je zodpovedný za udeľovanie pokút v prípade porušovania hore uvedených predpisov, pričom takéto rozhodnutia sú v občianskych a trestných zákonoch v kompetencii súdov. V tejto súvislosti návrh tlačového zákona nie je v súlade s dlhodobou fungujúcimi medzinárodnými štandardami, na základe ktorých by mali médiá regulovať iba nezávislé orgány. Dôvody pre takúto formu regulácie sú pochopiteľné, pretože ak politici dostanú právomoc regulovať médiá, budú úplne prirodzene v pokušení zneužiť svoje právomoci kvôli politickým cieľom. Spoločná deklarácia troch významných predstaviteľov pre slobodu prejavu - osobitného spravodajcu OSN pre slobodu názoru a prejavu, predstaviteľa OBSE pre slobodu médií a špeciálneho spravodajcu Organizácie amerických štátov pre slobodu prejavu, ktorá bola prijatá v 2003, hovorí:

Všetky veřejné orgány, které mají oficiálně právomoci regulovat médiá, by mali byť ochránené predovšetkým pred politickými a ekonomickými vplyvmi, okrem iného aj spôsobom menovania svojich členov, ktorý je transparentný, umožňuje zastúpenie verejnosti a nie je kontrolovaný žiadnou politickou stranou⁷.

Ministri rozhodne nespádajú do tejto kategórie. Okrem toho fakt, že sa periodická tlač môže odvolať na súd proti rozhodnutiu ministra udeliť im pokutu v žiadnom prípade nerieši problém, že minister vôbec má takúto pravomoc udeľovať pokuty.

Podstata týchto odmedzení je taktiež veľmi problematická. Medzinárodné právo, ako je to napríklad uvedené v Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach (ICCPR)⁸, nielenže akceptuje, ale dokonca vyžaduje, aby štáty zakázali podnecovanie k rasovej a náboženskej nenávisti ako aj k vojne, ale tieto obmedzenia musia byť definované za jasných a presných podmienok, aby sa zabránilo ich prípadnému zneužitiu. Na písaní o vojne alebo o drogách formou, ktorá je ich schvaľovaním, nie je nič zlé a v mnohých renomovaných knihách sú práve vojna či drogy takouto formou opísané – samozrejme to platí do tej miery, pokiaľ nikto nenavádza druhých na nezákonné aktivity. Okrem toho jednoducho nie je legitímne, ak niekto zakazuje propagáciu nenávisti založenej na "politickom alebo inom zmýšľaní", čo by potom dokonca mohlo byť formálne interpretované ako zákaz odsúdenia rasistických myšlienok. V tejto súvislosti je možné poznamenať, že právo na slobodu prejavu ochraňuje aj také informácie, ktoré "pohoršujú, šokujú či znepokojujú štát či hocijakú časť populácie" a to je jednou z požiadaviek "pluralizmu, tolerancie a liberalizmu, bez ktorých nemôže existovať demokratická spoločnosť"⁹. Obmedzenia týchto informácií môžu byť

⁷ Prijatá dňa 18. decembra 2003 a prístupná na: <http://www.article19.org/pdfs/igo-documents/three-mandates-dec-2003.pdf>.

⁸ Rezolúcia valného zhromaždenia OSN 2200A (XXI), 16. decembra 1966, ktorá nadobudla účinnosť 3. januára 1976. Slovensko sa ako nezávislý štát stalo súčasťou tejto rezolúcie v roku 1993.

⁹ *Handyside v. Veľká Británia*, 7. december 1976, Žiadosť č. 5493/72 (Európsky súd pre ľudské práva), para. 49.

odôvodnené iba v prípadoch, kde ich uverejnenie znamená skutočné riziko poškodenia oprávnených záujmov.

Podobným problémom s obmedzeniami v paragrafe 6(1)(a) a (b) je fakt, že nim stanovené normy sú definované neakceptovateľne vágnym spôsobom. Pojmy ako “propagácia”, alebo čo znamená “zľahčovanie, ospravedlňovanie, či schvaľovanie”, keď sa spomína vojna, neľudské konanie či drogy sú v podstate veľmi subjektívne, naproti čomu myšlienka na podnecovanie vojny umožňuje objektívnejšiu interpretáciu. Domnievame sa, že aj trestný zákon, kde sa tiež používajú výrazy “zľahčovanie, ospravedlňovanie, či schvaľovanie”, by mal byť v tomto ohľade novelizovaný.

Všeobecnosť a vágnosť týchto obmedzení znamená, že môžu byť svojvoľne zneužívané na zákaz oprávneného informovania o spomínaných témach, čo v podstate znamená, že tlačovým médiám je znemožňované plnenie si svojej úlohy v demokratickej spoločnosti a zároveň je verejnosti upierané právo na informácie.

Zmysel paragrafu 6(1)(d) nie je jasný. Keďže iba posilňuje predpisy definované v iných zákonoch nezdá sa, že má nejaký individuálny právny účinok a preto nemôže byť ani opodstatnený. Tak ako je potrebné upraviť právne predpisy pre pôsobenie tlačových médií počas volieb, mali by upraviť priamo v zákonoch, na ktoré sa tento paragraf odvoláva.

Odporúčania:

- Paragraf (1) by mal byť úplne vypustený z návrhu tlačového zákona.
- Členovia exekutívy by nemali mať nikdy právomoc udeľovať pokuty médiám
- Nemali by byť žiadne obmedzenia obsahu, ktoré nie sú jasne a presne definované, alebo ktoré idú nad rámec zákazu podnecovania na trestný čin alebo nenávisť.

Právo na opravu, odpoveď a dodatočné oznámenie

Paragrafy 7, 8, 9 a 10 návrhu tlačového zákona ustanovujú právo na opravu, odpoveď a dodatočné oznámenie. O opravu môže byť požiadané v prípade ak tvrdenie v periodickej tlači obsahuje nepravdivé údaje o nejakej osobe. Takáto osoba môže do 30 dní doručiť napísanú opravu, ktorú musí dotýčny vydavateľ zverejniť do 8 dní alebo v najbližšom vydaní periodickej tlače, ak nedokáže, že pôvodne uverejnené tvrdenie bolo pravdivé alebo že oprava už bola poskytnutá. Uplatnenie práva na odpoveď je možné vždy v prípade, ak periodická tlač uverejnila skutkové tvrdenie dotýkajúce sa cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby, alebo názvu a dobrej povesti právnickej osoby, bez ohľadu na to, či už predtým bola alebo nebola poskytnutá oprava. Žiadosť o odpoveď musí byť podaná písomne a nesmie byť rozsahom väčšia, ako pôvodný článok. Musí byť uverejnená do troch dní alebo v najbližšom vydaní periodickej tlače, v prípade ak pôvodný článok nebol uverejnený so súhlasom žiadateľa o odpoveď alebo ak už bola odpoveď poskytnutá. Uplatnenie práva na dodatočné oznámenie je možno vtedy, ak periodická tlač uverejní fakty, ktoré sa týkajú konania pred orgánom verejnej moci vedenom proti osobe, na základe ktorých možno osobu presne určiť a keď toto konanie bolo ukončené. Periodická tlač je povinná uverejniť dodatočné oznámenie, ktoré sa vzhľadom na rozsah nezdá byť nijakým spôsobom limitované, do 8 dní alebo v najbližšom vydaní periodickej tlače, ak už daná periodická tlač neuvěřnila z vlastného podnetu informáciu o konečnom verdikte súdu.

Opravy, odpovede a dodatočné oznámenia musia byť uverejnené na “rovnocennom mieste a rovnakým písmom” ako pôvodný článok a bez ďalšieho komentára zo strany vydavateľa. V prípade, ak periodická tlač odmietne uverejniť opravu, odpoveď alebo dodatočné oznámenie, môže sa dotyčná osoba obrátiť na súd za účelom vynútenia si uverejnenia ako aj kvôli “primeranej” peňažnej náhrade.

Chceli by sme poznamenať, že právo na odpoveď a s ním spojené práva sú veľmi problematickou časťou mediálnych zákonov. Je nepochybné, že toto právo predstavuje zasahovanie do slobody prejavu¹⁰. Niektorí vidia právo na odpoveď ako lacnú, ľahko prístupnú alternatívu voči drahým súdnym procesom určenú pre jednotlivcov, ktorých osobnostné práva (ako napríklad právo na dobrú povesť alebo na súkromie) boli poškodené uverejnením chybného alebo zavádzajúceho tvrdenia o nich – iní ho považujú za neprípustný zásah do redakčnej nezávislosti.

V Spojených štátoch zrušili povinnosť práva na odpoveď pre tlačové médiá na základe toho, že sa jednalo o protiústavný zásah do Prvého dodatku (First Amendment). V prípade *Miami Herald Publishing Co. v. Tornillo*, najvyšší súd vyslovil názor:

[Záväzné právo na odpoveď] nespĺňa obmedzenia Prvého dodatku, pretože zasahuje redaktorom do ich funkcie. Noviny sú viac ako len pasívna schránka alebo sprostredkovateľ správ, komentárov a reklamy. Výber materiálov, ktoré budú uverejnené v novinách, ako aj rozhodnutia o obmedzeniach veľkosti a obsahu výtlačku a spôsob zaobchádzania s verejnými problémami a predstaviteľmi verejnej moci – či už férový alebo neférový – to všetko súvisí s redakčnou kontrolou a úsudkom. Ešte sa nepodarilo dokázať, ako by vládna regulácia tohto rozhodujúceho procesu mohla byť v súlade s doteraz vyvinutými zárukami Prvého dodatku na slobodnú tlač¹¹.

Na druhej strane v Európe je právo na odpoveď vnímané ako primeraná forma na vysporiadanie sa so spravodajstvom, ktoré niekoho poškodzuje a tiež ako spôsob prispievania k pluralizmu. Pri posudzovaní prípadu v 1989, Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že “ v demokratickej spoločnosti vytvára právo na odpoveď garanciu plurality informácií, čo musí byť rešpektované¹². Výbor ministrov Rady Európy prijal rezolúciu o práve na odpoveď, ktorá odporúča, aby bolo toto právo uznané, ale zároveň odporúča, aby boli urobené výnimky v nasledujúcich prípadoch:

- i. ak požiadavka na zverejnenie odpovede nie je adresovaná médiu v primerane krátkom čase;
- ii. ak dĺžka odpovede presahuje to, čo je potrebné opraviť v informácii označenej ako nesprávnej;
- iii. ak sa oprava naobmedzuje na skorigovanie príslušných faktov;
- iv. ak to zakladá skutkovú podstatu trestného činu (priestupku);
- v. ak je to v rozpore s právne chránenými záujmami tretej strany;
- vi. ak dotknutá osoba nemôže preukázať oprávnený záujem.¹³

¹⁰ Pozri napríklad *Ediciones Tiempo S.A. v. Španielsko* 12. júla 1989, Žiadosť č. 13010/87 (Európsky súd pre ľudské práva) a *Vynutiteľnosť práva na odpoveď a opravu*, 29. augusta 1986, OC-7/86, Americký súd pre ľudské práva, Ser. A, č.7, Poradný názor.

¹¹ 418 U.S. 241 (1974), strana. 258.

¹² *Ediciones Tiempo S.A. v. Španielsko*, pozn. 10. Pozri taktiež EU direktívu 89/552/EEC z 3. októbra 1989, OJ L 298, 17. októbra 1989, strany 23-30, Paragraf 23, ustanovenie práva na odpoveď vo vysielateľskom sektore pre všetky členské krajiny EU, a Paragraf 14 Americkej konvencie pre ľudské práva, 22. November 1969, Zmluva organizácie amerických štátov číslo 36, 1144 U.N.T.S. 123, ktorá vstúpila do platnosti 18. júla 1978, ktorá požaduje od participujúcich štátov poskytnúť buď právo na odpoveď alebo právo na opravu.

¹³ Rezolúcia Rady Európy (74)26 o práve na odpoveď – pozícia jednotlivca vo vzťahu k tlači, 2. júla 1974.

[http://www.coe.int/t/e/human_rights/media/4_documentary_resources/CM/Res\(1974\)026_en.asp#TopOfPage](http://www.coe.int/t/e/human_rights/media/4_documentary_resources/CM/Res(1974)026_en.asp#TopOfPage).

Iní, ktorí sa k tejto téme vyjadrovali, vrátane ARTICLE 19, navrhli, že by bolo ideálne, keby bolo právo na odpoveď dobrovoľné. Osobitný spravodajca OSN pre slobodu názoru a prejavu v tejto súvislosti uviedol:

Osobitný spravodajca má taký názor, že ak má právo na odpoveď existovať, bolo by ideálne, aby bolo súčasťou samoregulačného systému médií a aj tak môže byť efektívne aplikované na fakty a nie názory¹⁴

Je možné poznamenať, že protesty proti nedostatočnému obmedzeniu práva na opravu a odpoveď nie su akademické. Požadovať opravu nepravdivých skutkových tvrdení je jedna vec, ale ísť nad tento rámec a povoliť odpoveď v reakcii na kritické spravodajstvo alebo spravodajstvo, ktoré sa nepovažuje za dostatočne dôkladné pri zobrazení určitého problému je vec druhá. Toto bude mať odstrašujúci účinok, keďže redaktori nebudú chcieť publikovať materiál, ktorý môže spôsobiť, že od nich bude požadovaná odpoveď alebo oprava, čím bude odmedzený slobodný prísun informácií, čo je v rozpore so záväzkami Rady Európy a OBSE.

Právo na slobodu prejavu vyžaduje, aby bola aplikovaná taká forma opravného prostriedku, ktorá čo najmenej zasahuje do redakčnej nezávislosti. V tejto súvislosti možno poznamenať, že požadovať od novin, aby uverejnili stanovisko niekoho iného je oveľa väčším zásahom v rámci opravného prostriedku, ako keď noviny vložia svoje vlastné stanovisko. ARTICLE 19 preto tvrdí, že preferovaná forma riešenia situácie je ak noviny poskytnú svoju vlastnú opravu nepravdivého skutkového tvrdenia a tá dokáže účinne napraviť spôsobenú ujmu. To by malo mať za následok, že v prípade ak noviny uverejnili opravu, ktorá napravila spôsobenú ujmu, mali by mať možnosť odmietnuť požiadavku na odpoveď.

V porovnaní s hore uvedenými štandardami chceme poukázať na problematiku časti, ktoré sa nachádzajú v návrhu tlačového zákona v súvislosti s právom na opravu a odpoveď:

- Na základe návrhu tlačového zákona je právo na opravu poskytnuté vždy vtedy, ak je uverejnené nepravdivé skutkové tvrdenie, na základe ktorého možno osobu presne určiť. Nie je tam žiadna požiadavka, aby toto tvrdenie spôsobilo dotýčnej osobe ujmu na dobrej povesti alebo ujmu na niektorých ďalších osobnostných právach. Rezolúcia Rady Európy (74)26 o práve na odpoveď hovorí o oprave iba v prípade, ak má žiadateľ "oprávnený záujem" na opravu informácie. Aj súčasne platný zákon (81/1966) v paragrafe 19, ktorý definuje právo na opravu, požaduje opravu iba v prípade nepravdivého alebo pravdu skresľujúceho údaj, ktorý sa dotýka cti žiadateľa.
- Noviny môžu odmietnuť uverejniť opravu v prípade, ak môžu dokázať pravdivosť údaj, čo kladie povinnosť dokazovať na ne a nie na žiadateľa o opravu. Na druhej strane, keďže je nepravdivosť tvrdenia podstatná pre požiadavku o opravu, povinnosť dokazovať by mala byť na žiadateľovi. V opačnom prípade môže hocikto požiadať o opravu, čo by prinútilo noviny dokazovať, potenciálne aj na súde, pravdivosť svojich vyjadrení. Toto by mohlo byť zložité napríklad v prípade, že noviny vychádzali s dôverného zdroja informácií. Preto by mal byť žiadateľ o opravu povinný preukázať, že má oprávnený záujem na oprave.
- V návrhu tlačového zákona je uvedené, že právo na odpoveď sa môže požadovať iba vtedy, ak sa skutkové tvrdenie dotýka cti, dôstojnosti alebo súkromia nejakej osoby, avšak nie je tu požiadavka, aby bolo toto skutkové tvrdenie nepravdivé. Toto môže viesť k situáciám, keď bude od periodickej tlače požadované, aby poskytla právo na

¹⁴ Správa osobitného spravodajcu OSN o ochrane a podpore práv na slobodu názoru a prejavu, Správa z misie v Maďarsku, 29. január 1999, E/CN.4/1999/64/Add.2, para. 35.

odpoveď aj osobám, o ktorých boli publikované pravdivé, hoci nie lichotivé tvrdenia. S rezolúcie Rady Európy (74) 26 však jasne vyplýva, že právo na odpoveď by malo byť uplatniteľné v prípade nepresných alebo aspoň pravdu skreslujúcich skutkových tvrdení. Podobne ako v prípade práva na opravu, povinnosť dokazovať, že pôvodné tvrdenie bolo nepravdivé a že mu tým spôsobilo ujmu na jeho právach by mala byť na žiadateľovi o právo na odpoveď.

- Odpovede musia byť uverejnené do troch dní, čo nedáva redaktorom dostatočný čas na posúdenie, či sú alebo nie sú oprávnené. Rezolúcia Rady Európy (74)26 vyžaduje uverejnenie odpovede “bez zbytočného oneskorenia” – doba 8 dní, ktorú návrh tlačového zákona určuje v prípade opravy a dodatočného oznámenia, jednoznačne postačuje a preto by mala byť zobraená do úvahy aj v prípade odpovede.
- Návrh tlačového zákona definuje veľmi obmedzené okolnosti, kedy môže byť právo na odpoveď odmietnuté. Rezolúcia Rady Európy navyše umožňuje odmietnutie odpovede v prípade, že dĺžka opravy presahuje to, čo je potrebné opraviť v informácii označenej ako nesprávnej, ako aj v prípade, ak sa neobmedzuje na skorigovanie príslušných faktov - tým že napríklad uvádza nové skutočnosti - alebo komentovaním iných tvrdení a taktiež tam, kde takáto odpoveď obsahuje tvrdenie, ktoré je v rozpore so zákonom a nakoniec tam, kde je to v rozpore s právne chránenými záujmami tretej strany. Dovoľujeme si poznamenať, že návrh tlačového zákona nielenže nezahŕňa odporúčanie Rady Európy v súvislosti s obmedzením dĺžky opravy, aby nepresahovala to, čo je potrebné opraviť v informácii označenej ako nesprávnej, ale práve špecificky určuje, že odpovede môžu byť tak dlhé, ako pôvodný text. Toto môže byť jednoznačne zneužitie, napríklad v prípade, kde dlhý článok obsahuje iba jedno skutkové tvrdenie, ktoré sa týka žiadateľa o odpoveď.
- Taktiež by malo byť možné odmietnuť požiadavku na opravu alebo odpoveď v prípade, ak noviny uverejnili vlastnú opravu, ktorá efektívne napravila spôsobenú ujmu.
- V návrhu tlačového zákona nie sú žiadne zreteľné obmedzenia v súvislosti so subjektami, ktoré majú nárok žiadať opravu alebo odpoveď. Rezolúcia Rady Európy v tejto súvislosti zakazuje “štátu a iným verejným orgánom”, aby si uplatňovali toto právo kvôli tomu, že to môže priniesť jasnú možnosť zneužitia, ako aj kvôli tomu, že platiteľmi daní podporované verejné orgány nemajú osobnostné práva, keďže ich dobrá povesť a meno patria verejnosti.
- V návrhu tlačového zákona nie je zobraený do úvahy najdôležitejší význam otvorenej diskusie o veciach verejného záujmu. Rezolúcia Rady Európy špecificky uznáva, že určitý oprávnený verejný záujem môže byť dôležitejší, ako právo na súkromie a dobrú povesť. Právo na odpoveď by nemalo byť uplatniteľné v prípade, ak uverejnenie tvrdenia je odôvodniteľné dôležitejším oprávneným verejným záujmom.
- Návrh tlačového zákona špecificky umožňuje žiadateľom požadovať súčasne právo na opravu a právo na odpoveď ako aj iné opravné prostriedky, ktoré sú k dispozícii, bez ohľadu na to, či bola alebo nebola poskytnutá oprava. Toto je jednoznačne nelegitímne a umožňuje dva opravné prostriedky za jednu chybu. Skutočnosť, že na Slovensku stále existuje trestnoprávna zodpovednosť za urážku na cti, čo je v rozpore s medzinárodnými štandardami, zaručuje žiadateľom možnosť potenciálne požadovať štyri opravné prostriedky za jednu chybu: opravu, odpoveď, opravný prostriedok na základe občianskeho zákonníka a opravný prostriedok na základe trestného práva.
- Návrh tlačového zákona umožňuje žiadateľom, aby požadovali peňažnú náhradu v prípade, že oprava alebo odpoveď boli nenáležite odmietnuté. Toto nie je legitímne a zakladá to dvojité nápravu: možnosť byť dvakrát kompenzovaný za tú istú ujmu, keďže žiadatelia môžu stále využiť občiansko-právne opravné prostriedky, ktoré môžu

byť k dispozícii. Namiesto toho by mal súd pri posudzovaní ujmy v občiansko-právnom konaní zohľadniť ako poľahčujúcu okolnosť uverejnenie opravy alebo odpovede.

- Oprava aj odpoveď majú byť uverejnené na “rovnocennom mieste a rovnakým písmom” ako pôvodný článok. Toto ide nad rámec požiadaviek rezolúcie Rady Európy, ktorá jednoducho požaduje, aby bola odpovediam daná, pokiaľ je to možné, rovnaká dôležitosť. Tým sú zohľadnené praktické problémy, s ktorými sa vydavateľa stretávajú, čo práve naopak žiadať o rovnocenné miesto nezohľadňuje.
- Návrh tlačového zákona zakazuje periodickej tlači, aby uverejňovala nejaký súvisiaci text v súvislosti s opravou alebo odpoveďou. Toto nie je ospravedlňiteľné, keďže súvisiaci materiál môže byť nevyhnutný, aby zabránil zavádzaniu čitateľov a aby im poskytol pozadie problému.

Právo na dodatočné oznámenia by malo byť zo zákona vyňaté – čo naznačujú aj hore uvedené prípady, v ktorých sa spomínalo právo na odpoveď. Právo na dodatočné oznámenie jednoducho nie je potrebné, čo je odzrkadlené aj v skutočnosti, že v iných demokraciách sa toto právo nachádza zriedka. Zatiaľčo nie je veľmi profesionálne, aby periodická tlač spravodajsky informovala o nejakých dôležitých súdnych procesoch a potom o nich neprinesla záverečný verdikt súdu, udeliť tým, čo boli obvinení, právo na stanovisko nie je riešením situácie. Nielenže to predstavuje vážny zásah do redakčnej slobody, ale je to tiež iba riešenie jedného konkrétneho zlyhania profesionálneho spravodajstva. Koniec koncov nedostatok profesionalizmu sa nemôže riešiť tým, že sa dá jednotlivcom, ktorí majú pocit, že ich problémy neboli dostatočne pokryté, prístup k médiám. Toto znamená, že médiá už nemajú kompetenciu rozhodnúť, kedy venovali dostatočnú pozornosť nejakému problému. Práca na profesionálnejších médiách spolu s rozvojom médií verejnej služby predstavuje lepšie riešenie.

Odporúčania:

- Kvôli zabráneniu možnosti zneužitia odporúčame, aby sa práva na opravu a odpoveď zlúčili do jedného opravného prostriedku, ktorý bude použitý iba v prípade, ak žiadateľ dokáže preukázať svoj oprávnený záujem na oprave nepresného alebo zavádzajúceho tvrdenia uverejneného v periodickej tlači.
- Dĺžka času na uverejnenie odpovede by mala byť predĺžená, napríklad na 8 dní.
- Podmienky na odmietnutie opravy a odpovede by mali byť rozšírené na prípady, keď je odpoveď dlhšia ako to, čo je nevyhnutné na skorigovanie pôvodnej chyby, keď je odpoveď disproporčná, v rozpore so zákonom, alebo v rozpore s právami tretej strany, alebo prináša nové skutočnosti, alebo keď už bola poskytnutá oprava, ktorá napravila spôsobenú ujmu, ako aj prípady, keď bolo pôvodné skutkové tvrdenie odôvodniteľné dôležitejším a oprávneným verejným záujmom.
- Dĺžka odpovede by mala byť explicitne obmedzená na to, čo je potrebné opraviť v pôvodnom tvrdení.
- Malo by byť explicitne uvedené, že štát a verejné orgány by nemali mať možnosť žiadať právo na opravu alebo odpoveď.
- Právo žiadať peňažnú náhradu za nezákonné neposkytnutie opravy alebo odpovede by sa malo odstrániť.
- Predpis, že oprava alebo odpoveď musia byť uverejnené na “rovnocennom mieste a rovnakým písmom” ako pôvodné tvrdenie by mali byť nahradené predpisom požadujúcim, aby dostali porovnateľne dôležité miesto.
- Zákaz pre noviny uverejňovať súvisiaci text pre opravu a odpoveď by mal byť odstránený.

ARTICLE 19

GLOBAL CAMPAIGN FOR FREE EXPRESSION

- Právo na dodatočné oznámanie by malo byť odstránené.